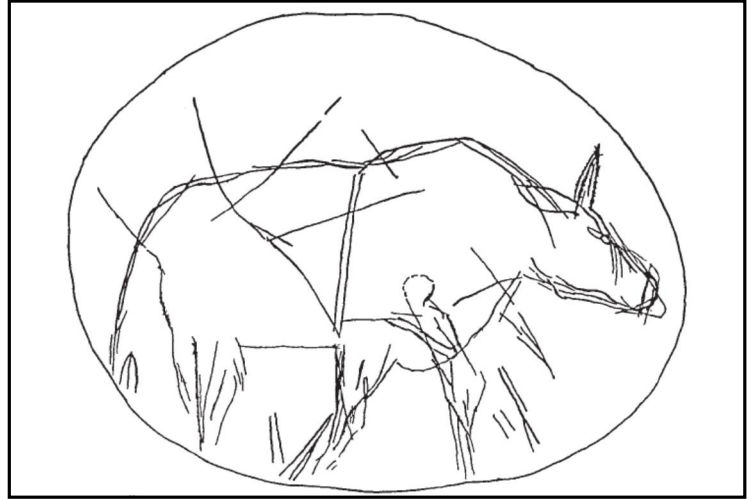

PHA 204 EPİ-PALEOLİTİK DÖNEMDE ANADOLU-YAKINDOĞU ARKEOLOJİSİ

KONU 10: ANADOLU EPİ-PALEOLİTİK YERLEŞİMLERİ

Öküzini Mağarası faunası temelde yabani koyun ve yabani keçi ile bunlardan daha az miktarda ele geçmiş olan alageyik türleri ile karakterizedir. Bunların dışında çok daha az sayılarda ele geçmiş olan karaca, kızıl geyik ve yabani domuz diğer av hayvanları arasındadır. Yerleşimde sığır neredeyse yok denecek kadar azdır. XII ve VI. jeolojik seviyeler arasında koyun ve keçi en baskın türlerdendir. VI-V. jeolojik seviyelerde de aynı durum olmasına karşın; koyun, keçiye oranla daha fazladır. Bu her iki safhada da ikincil olarak alageyik tespit edilmiştir. Bununla birlikte çok daha az sayılarda karşımıza çıkan türler karaca ve kızıl geyik olmuştur. IV ve Ia jeolojik seviyeleri arasında alageyiğin diğer orman hayvanlarıyla birlikte sıklaştığı gözlemlenmiştir. Ancak koyun ve keçi, tüm türlerin %60'ını temsil eder. Ib ile 0 jeolojik üniteleri içindeki faunal kalıntılar orman hayvanlarıyla birlikte, eşdeğer nispette keçi ve koyun barındırır. Bu son iki safhada; yabani domuz, alageyik, kızıl geyik ve karaca gibi orman hayvanlarının sıklaştığı görülür.

Faunal kalıntılar üzerinde yapılmış olan sezonalite çalışmaları, Öküzini'nin sıklıkla ilkbahar ve yaz aylarında bir kamp yeri olarak kullanıldığı düşüncesini gündeme getirmektedir. Bununla birlikte paleobotanik çalışmalara göre, Öküzini sakinlerinin sonbaharda ve kışın bir kısmında burayı iskan etmiş

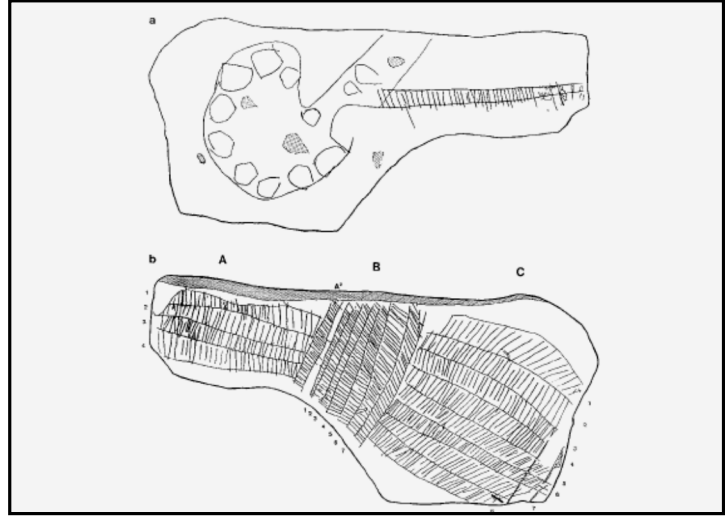
Çizim 3: Öküzini Mağarası, Çakıl Üzerine Öküz Gravürü (Anabilim Dalı Arşivi)

oldukları anlaşılmıştır. Yerleşimden toplayıcılık unsuru olarak; alıç, ahlat, acı badem, kuşburnu, çitlembik, üzüm, meşe palamudu ve menengiç türleri tespit edilmiştir. Bu türlerin olgunlaşma mevsimlerinin sonbahar olduğu düşünüldüğünde, sezonalite açısından burasının sonbahar ve kışın erken aşamasında kullanılmış olacağı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yıl içinde Mayıs ayından başlayan yerleşimler Kasım ayı ortaları ya da sonuna kadar devam etmiş görünmektedir.

Öküzini Mağarası'nın duvarındaki öküz gravürü ve bir çakıl üzerine işlenmiş olan öküz tasviri oldukça önemli iki eserdir. Çünkü Öküzini faunası içinde öküz kemiklerine rastlanmamaktadır. M.Ö. 13.000 ve daha sonrasına tarihlenen çakıl üzerindeki öküz tasvirinde, hayvanın but kısımlarının arka çizgileri, gerçekte taştaki çatlaklardır. Zayıf bir adamın eğri temsil

edilmiş kolu, öküzün gövdesine mızrak saplamaktadır. Hayvanın kafası, ağız ve burnu realist bir şekilde tasvir edilmiş olup, bu unsurlar kabaca, büyük bir ihtimalle de hızlı ve özensiz bir biçimde kazınmıştır. Öküzün bir gözü çember çizilmiş, diğeri oval olarak ilave edilmiştir. Ağız ve burun kısmındaki merdiven biçimli tabir edilen motif ve tasvirler, aslında gözden süzülen “gözyaşları” olarak açıklanmaktadır. Yabani öküzler genellikle sembolik hayvanlardır. Tasvir edilirken ritüel bir şekilde öldürülür ve ritüel bir şekilde yenilenirler. İç Anadolu’da Çatalhöyük’de öküz tasvirleriyle karşılaşmamıza karşın, böylesi betimlemeler Levant Epi-paleolitik ve Neolitikinde pek de tasvir edilmemişlerdir.

Öküzini’nde aynı seviye içinde kalker bir levha da tespit edilmiştir. Bu kalker levhanın her iki yüzü üzerinde de farklı motif ve

Çizim 4: Öküzini Mağarası Levha Üzerine İnsize Çizgiler (Anabilim Dalı Arşivi)

Resim 4: Öküzini Mağarası Kemik ve Boncuk Buluntular (Anabilim Dalı Arşivi)

kompozisyonlar insize çizgilerle işlenmiştir. Bir yüzünde dairemsi bir çizginin içinde yer alan 12 adet daire (hafifçe üçgenimsi) topluluğu tespit edilmiştir. Bu iri daire, düz çizgi motiflerinden oluşan “merdiven biçimli” kısma doğru yayılmaktadır. Benzer “merdiven biçimli” motifler, levha yüzeyi üzerinde bolca görünmektedir. İkinci yüzde, yatay sıralı 3 farklı blok oluşturan çizgiler, çentikler ve saç örgüsü gibi şekiller yer alır.

Öküzini’nin hemen her seviyesinden tespit edilen birçok boncuk buluntusu; kemik, diş, yumuşakça kabuğu ve taş gibi hammaddelerden yapılmıştır. Özellikle delikli taş boncuklar çok tipik buluntulardandır. Bunlar dar silindirik yapıda olup, simetrik bir biçimde merkezden delinmişlerdir. Ele geçen burgu delici aletler de bunların yapım tekniklerinin anlaşılmasını sağlamıştır. Bu boncukların çapları genellikle 1 cm’den küçüktür. Diğer bir grup ise, tatlı su ve denizel kökenli yumuşakça kabuklarından yapılmışlardır. Denizel kökenli olanları çoğunlukla *dentalium*’dandır. Bu tatlı su yumuşakçalarından yapılan boncuklar ise genellikle delinerek işlenmişlerdir.

Öküzini kemik alet endüstrisi genellikle bızların baskınlığı ile karakterizedir. Bununla birlikte, uçlar ve spatüller diğer kemik alet endüstri öğeleri olarak sıralanabilir. Ele geçmiş olan bir adet tığ buluntusu ünik bir eserdir. Tüm Epi-paleolitik katmanlar içerisinde ele geçen bu kemik aletler, I. arkeolojik ünite içerisinde sayıca daha azdır. Hatta en alttaki XII. jeolojik seviye içerisinde hiçbir kemik alet ile karşılaşılmamıştır.

Yararlanılan Kaynaklar:

- ✓ Kartal, G.; Kartal, M. (2012), “Öküzini Mağarası Kazısı (1989-1999)”, DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011), *Anadolu/ Anatolia*, Ek Dizi III.2, Anı, Armağan Serisi: 43-52.